

BOSHLANGANCHI SINFLARDA ADABIY O'QISH DARSLARINI O'RNI.

Avazxonov Shohnazar Gulnazarzoda,

ChDPU "Boshlang'ich ta'lim" yo'nalishi 3-kurs talabasi.

Annotatsiya: Maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablari boshlang'ich sinf o'quvchilarining badiiy o'qitish darslarini tashkil etish masalalari haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: material, ko'rgazma, metodika, adabiyot, tajriba, mustaqil ishlar, o'qituvchi, o'quvchi, maqsad, ibora.

Kirish. Badiiy o'qish darslarida vizualizatsiyadan foydalanishning dolzarbligi shubhasizdir. Ko'rgazmali qurollar yozuvchilar portretlarining reproduksiyalari, asarlar uchun illyustratsiyalar, rasmlar va boshqalar bo'lishi mumkin. O'quv faoliyati jarayonida o'qituvchi bir mavzu bilan tanishishda har xil turdagi ko'rgazmali qurollardan foydalanadi. Bu ko'rgazmali qurollardan adabiy o'qish darslarini ko'p ko'rgazmali materiallar bilan yuklamalik, ehtiyotkorlik bilan foydalanish kerak, chunki bu o'quvchilarning darsga moslasha olishiga to'sqinlik qilishi mumkin. Ko'rgazmali qurollardan bu tarzda foydalanish o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirishi va rivojlanishini sekinlashtiradi. O'quvchilarda obrazli tasvirlar shakllangan bo'lsa, o'qituvchi ulardan tushunchalarni shakllantirish, bolaning tafakkurini rivojlantirish uchun foydalanishi kerak. Boshlang'ich maktabda vizualizatsiyadan foydalanish ko'pincha o'qituvchining og'zaki argumentatsiyasi bilan bog'liq. Vizualizatsiya turlari va vositalarini malakali birlashtirib, ularni darsda to'g'ri qo'llagan holda, o'qituvchi ushbu vizualizatsiyani dars maqsadiga, muayyan o'quv sharoitlariga bog'liq holda qo'llaydi. Vizualizatsiyadan foydalangan holda bo'lajak adabiy o'qish darsini rejalashtirish va tashkil etishda o'qituvchi darsning qaysi maqsadi va vazifasi uning yordamida hal qilinishini aniq belgilashi kerak. Har bir o'qituvchida turli ko'rgazmali qurollar mavjud:

illyustratsiyalar, grafik materiallar, taqdimotlar, audioyozuvlar, videofilmlar, ilmiy filmlar. Ushbu vositalarning barchasi turli xil ko'rinishga tegishli: vizual, eshitish yoki sintetik. Maqolaning maqsadi boshlang'ich maktabda adabiy o'qish darslarida vizualizatsiyaning rolini ochib berish, shuningdek, asosiy ko'rgazmali o'qitish vositalarini tavsiflashdir. Maqolaning asosiy materialining taqdimoti. Boshlang'ich maktabda ko'rishning rolini ortiqcha baholash qiyin. Maktabda adabiy o'qish darslarida yozuvchining hayoti va faoliyatidagi voqealarni ochib beruvchi jadvallar, hayoti va faoliyatidagi voqealar tasvirlangan plakatlar eng keng tarqalgan. Bundan tashqari, o'quvchilarning olgan bilimlarini tizimlashtirish uchun ko'pincha grafik vizualizatsiya qo'llaniladi. Bular asardagi personajlarning joylashishini aks ettiruvchi sxemalar, asarning kompozitsion xususiyatlarini tavsiflovchi jadvallardir. Vizual ravshanlik - shoirlar portretlarining nusxalari, asarlar uchun rasmlar, rasmlar, yozuvchi hayoti bilan bog'liq joylarning fotosuratlarini, kitob qahramonlarining haykaltaroshlik figuralari va boshqalar bilan ifodalanadi. Bundan tashqari, o'qituvchi o'z ishida ko'rgazmali deb hisoblangan tarqatma materiallardan foydalanishi mumkin. Vizual taqdimot shuningdek grafiklarni o'z ichiga oladi, masalan: plakatlar, diagrammalar, jadvallar. Ularning boshlang'ich maktab darslarida qo'llanilishi ba'zi shubhalarni keltirib chiqaradi. Zero, jadval va diagrammalar o'zida kerakli ma'lumotlarni o'z ichiga olgan bo'lsa-da, ayni paytda o'quvchining adabiyotni estetik idrok etish ta'sirini susaytiradi. Sxemalar aniq va malakali tarzda tuzilishi, materialni tizimlashtirish va umumlashtirish kerak. Shunday qilib, o'qituvchi T.Brayko "Asarni o'qish uchun faqat aniq obrazlarni, ularning yaxlit idrokida ko'rishni emas, balki bu obrazlarni mavhumlashtirishni ham talab qiladi", deb ta'kidlagan. Binobarin, adabiy o'qish darslarida bilimlarni mustahkamlash uchun nafaqat muallif tomonidan taklif qilingan ko'rgazmali, ko'rgazmali tasvir, balki mavhum fikrlashga yordam beradigan sxema, jadval ham muhim o'rin tutadi. adabiyotni bilish.

Shuning uchun o'qituvchi buni eslab qolishi va o'z darslarida turli xil vizualizatsiya turlarini almashtirishi kerak. Bularning barchasi yosh o'quvchilarning rivojlanishi va tarbiyasiga ta'sir qiladi, chunki bu yosh axloqiy fazilatlariga ega bo'lgan barkamol shaxsni

shakllantirish uchun qulay hisoblanadi. Eshitish ravshanligi deganda asarni, xususan, she'riy asarni uyg'un idrok etishning muhim sharti sifatida muallif tomonidan yaratilgan tovushli tasvirni ko'rish va baholash qobiliyati tushuniladi. Musiqa va adabiy o'qish badiiy o'qishga o'rgatish jarayonini faollashtirish uchun boy imkoniyatlarni o'z ichiga oladi. Ba'zida audio yozuvlar sinfda, ayniqsa ertaklarni o'rganishda juda dolzarb bo'ladi.

- siz ularni faqat tinglashingiz kerak. Ammo shuni unutmasligimiz kerakki, audio yozuv o'z tabiatiga ko'ra sinf bilan kontekstni o'rnatish nuqtai nazaridan o'qituvchi o'qishiga nisbatan ikkinchi darajali vizualizatsiyadir.

O'qituvchi o'zi o'qiganda, pauza qilishi, tushuntirishi, sharhlashi, aniqlab berishi mumkin, eng muhimi, o'qituvchi va o'quvchilarning ifodali o'qishi biroz boshqacha xarakterga ega bo'ladi. Aktyorlik o'qishi ko'p narsani o'rgatishi, o'quvchiga ochib berishi mumkin, lekin u o'quvchilarning ijodiy va ijro qobiliyatlarini ham bostirishi mumkin. Va bu ba'zi o'qituvchilarning aktyorlik o'qishni rad etishining asosiy sabablaridan biri, bu ham juda oqilona qadam emas. Eshitishning ravshanligi o'qituvchidan ham o'lchov va xushmuomalalikni talab qiladi. sintetik vositalar. Kino va televidenie vizual va eshitish vizualizatsiya elementlarini o'z ichiga oladi, voqealarni tasvirleydi, voqelikni unga o'xshash tasvirlarda tasvirleydi. Televideniya va kinoning keng imkoniyatlari ularni o'quv jarayonida ayniqsa samarali qiladi. O'qituvchilar o'quv filmlarini ko'p jihatdan tanqid qiladilar, chunki ular illyustrativ, uzoq (4-6 qism). Ular ularni qismlarga bo'lib qo'llashadi, keyin esa darsning borishi, material tanlashda qiyinchiliklar paydo bo'lishi mumkin. Buning uchun darsda ma'lum o'quv filmlari – kinosayohatlardan foydalanish samarali bo'ladi. Afsuski, ular ko'p emas, filmlarning sifati ham yuqori emas. Shunday qilib, o'qituvchi darslarda sintetik ko'rgazmali qurollardan foydalanishi kerak, lekin darslar birinchi navbatda ajoyib emas, balki samarali bo'lishi kerakligini hisobga olishi kerak. Har qanday vizualizatsiyadan foydalangan holda dars o'tkazishga tayyorgarlik ko'rayotgan o'qituvchi, birinchi navbatda, Darsda vizualizatsiyadan foydalanishning pedagogik maqsadini belgilash kerak: "Men undan darsda qanday maqsadda foydalanaman, materialni tushunish, bilimlarni chuqurlashtirish jarayonida uning

samaradorligi qanday? U nimani o'rgatadi? Boshlang'ich ta'lim metodologiyasida turdosh san'at namunalaridan faqat materialni o'rganishning yakuniy bosqichida foydalanish kerak degan fikrni uchratish mumkin. Masalan, o`quvchilar ertak bilan tanishgandan keyin teatrlashtirilgan darsni o`tkazish maqsadga muvofiq bo`ladi. Birinchi darsda siz bolalarni multfilm yoki ertakni, shuningdek, uning bir qismini tomosha qilishni taklif qilishingiz mumkin, yakuniy darsda esa teatrlashtirilgan tomosha qilishingiz mumkin. Demak, adabiy o'qish darslarida bunday mashg'ulotlar nafaqat bolalar uchun qiziqarli, balki kognitiv ham bo'ladi. Agar siz darsda vizualizatsiyaning maqsadi va funksiyasini rejalashtirmasangiz, bu dars samaradorligini pasaytirishi mumkin. Shunday qilib, o'qituvchi darsning vazifalarini belgilaydi va materialni tanlaydi va darsni yuklamasdan dozalaydi. Darsning butun muddati davomida ertak yoki multfilm tomosha qilish darsning tarbiyaviy va tarbiyaviy maqsadlarini kamaytirishi mumkin. Darsni har xil vizualizatsiya bilan ortiqcha yuklashning hojati yo'q: rasmlar, musiqa va kino. Shunda talabalarning mustaqil faoliyati uchun hech narsa qolmaydi. Turli xil vizualizatsiya turlaridan foydalangan holda adabiy o'qish darslarini o'tkazish juda qiyin. Masalan, biz televizor darsidan foydalanganda, biz sinfga boshqa o'qituvchi-televideniye kiritamiz - o'ziga xos taqdimot uslubi, suhbat mavzusiga o'z nuqtai nazari bilan. Bu esa o'qituvchi ishini murakkablashtiradi. Uy egasi qanchalik qiziq bo'lmasin, u mehmon bo'lib qoladi, usta esa ustoz. Shunday qilib, o'qituvchi o'z darsining mazmunini bilib, ko'chirishdan oldin, uning davomida va undan keyin nima qilishini o'ylaydi. Dars davomida, kichik pauzalarda o'qituvchi bolalardan etakchining turli bayonotlariga e'tibor berishni, monitor ekranida joylashgan savollarni yozishni va hokazolarni so'raydi. Vizualizatsiyaning har xil turlari talabalarning tashabbuskorligi va mustaqilligini shakllantirish kabi vazifalarni o'zlashtirishga ta'sir qiladi; o'quv jarayoniga yangilik elementlarini kiritish; adabiy o'qish, kitob o'qish darslariga qiziqish ortishi; o'qilgan asarni yodlash jarayonini takomillashtirish. Vizualizatsiya turli muammoli vaziyatlarni hal qilish uchun mustaqil bilim manbai sifatida ham qo'llanilishi mumkin. Zamonaviy, yorqin va barcha turdagi vizualizatsiya talabalarning muvaffaqiyatli ilmiy va o'quv faoliyatini shakllantirish

jarayonini faollashtiradi. Binobarin, ko'rinish kichik o'quvchilarni o'rgatishda alohida rol o'ynaydi, chunki bu yosh o'ziga xos emotsionallik va fikrlashning vizual-majoziy turini rivojlantirish bilan tavsiflanadi.

FOYDANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Afzalov M. O., zbek xalq ertaklari haqida. T.: «FAN» 1964
2. Karima Qosimova, Safo Matchonov, Xolida G'ulomova, Sharofat Yo'ldosheva, Sharofjon Sariev. Ona tili o'qitish metodikasi. Darslik. Toshkent. 2019
3. M.Jo'rayev. J. Eshonqulov. Folklorshunoslikka kirish, – T: “Barkamol fayz media” 2017.
4. Gafforova T, Nurullayeva Sh, Haydarova O. (2004). Boshlang'ich sinflar uchun o'zbek tili va o'qishdan didaktik materiallar. –Toshkent: Ilm ziyo.